

En bro till arbetsmarknaden – det danska studentmedarbetarsystemet

NIELS PAARUP-PETERSEN

FEBRUARI 2010

SVENSKT NÄRINGSLIV
CONFEDERATION OF SWEDISH ENTERPRISE

Rapport framtagen av: Niels Paarup-Petersen

Innehåll

Förord.....	4
Sammanfattning.....	5
Vad är en studentmedarbetare?	6
Regler, avtal och lön	8
Arbetstid.....	9
Studentmedarbetarsystemets effekter	10
Kortare och lägre arbetslöshet	10
Högre lön	13
Lön under studietiden	13
Större yrkesmässigt studieutbyte	14
Kortare studietid	14
Färre avhopp	16
Prova om drömjobbet är som väntat.....	16
Kostar inga arbetstillfällen för andra yrkesgrupper	17
Rekryteringsbas för arbetsgivare.....	17
Ökad kännedom om akademikers kompetens.....	18
Minskar arbetslösheten för nyutbildade	18
Populärt system	19
Metod	21
Litteraturlista.....	22

Förord

Medan Sverige ligger bland de länder som har högst andel ungdomsarbetslöshet så har Danmark just nu den tredje lägsta siffran i Europa. Förklaringen till att de danska ungdomarna i betydligt högre utsträckning än de svenska har jobb ligger i Danmarks arbetsmarknadsmodell. Den flexibla danska arbetsmarknadsmodellens positiva effekter för ungdomars möjlighet till jobb och en ljus framtid har vi tidigare belyst i våra rapporter ”Släpp ungdomarna loss” (2009) och ”Trygg på arbetsmarknaden” (2009).

I den senare fann vi att nästan alla de tillfrågade danska ungdomarna fick arbete inom tre månader från det de började söka. Bland de svenska ungdomarna var det bara drygt hälften som fick arbete inom tre månader. För en tredjedel av de svenska ungdomarna tog det längre tid än sex månader att få arbete, medan samtliga danska ungdomar hade fått arbete inom sex månader.

I denna rapport har vi tittat närmare på det danska så kallade studentmedarbetarsystemet som är en del av arbetsmarknadsmodellen. Systemet bidrar till att unga akademiker snabbt kommer ut på arbetsmarknaden samtidigt som kompetensnivån höjs i företagen, vilket ökar konkurrenskraften. Det är ett system som är tämligen okänt i Sverige men med många positiva effekter. Vårt syfte är att ge underlag för en diskussion kring olika sätt att förbättra övergången mellan studier och arbete.

Malmö i februari 2010

Eva Östling Ollén

Regionchef Svenskt Näringsliv Skåne

Sammanfattning

Sverige har mer än 300 000 studenter på landets universitet och högskolor som utbildar sig för att kunna utveckla Sverige.¹ Men varje år tar tiotusentals nyutbildade studenter klivet direkt från högskolan till arbetsförmedlingen. Mer än var femte student, 22 procent, som avslutar sin examen är fortfarande arbetslös ett år senare.² I Danmark är det enbart hälften, 12 procent, som inte har ett jobb efter ett år.³ Denna rapport framhåller det danska studentmedarbetarsystemet som ett exempel på hur det är möjligt att minska arbetslösheten bland nyutbildade akademiker.

Studentmedarbetarsystemet ger studenter kontakt med näringslivet inom studenternas utbildningsområde samtidigt som de får lön. Statsvetare kan t.ex. jobba inom politiska organisationer eller myndigheter medan en ingenjör t.ex. kan jobba för ett tekniskt konsultföretag. Runt 50 procent av danska studenter har ett studierelevant jobb någon gång under studietiden. Den typiska arbetstiden är 15 timmar i veckan.

Studentmedarbetarsystemet är mycket populärt i Danmark. Organisationer som representerar studenter, arbetstagare och arbetsgivare ger alla stort stöd till systemet. Organisationerna är överens om att relevant näringslivserfarenhet ger studenten mycket bättre möjlighet att få fotfäste på arbetsmarknaden och att ett relevant studentjobb med en rimlig arbetstid dessutom ökar nyttan av studierna för den enskilda studenten. Det är viktigt att konstatera att systemet inte kostar arbetstillfällen för andra grupper på arbetsmarknaden.

För studenterna betyder möjligheten att ha ett studierelevant jobb att de får mer nytta av studierna och en extra inkomst utöver studiemedel. Studenter som haft ett studierelevant studentjobb kommer dessutom snabbare till examen och risken för avhopp minskar. Än viktigare är att dessa studenter snabbare får jobb efter examen än de utan studentjobb eller de med ett jobb utan relevans för utbildningen.

Lönen blir samtidigt högre om nyutbildade studenter har ett relevant studentjobb i sitt CV och risken för arbetslöshet minskar. Ett halvt år efter examen är skillnaden i arbetslöshet mellan de studenter som haft ett relevant studentjobb eller inte 11 procent. Bland nyutbildade ingenjörer är arbetslösheten efter 12 månader två till tre gånger högre om man inte haft ett relevant studentjobb. För studenterna, som för samhället i stort, är en minskad arbetslöshet bland unga nyutbildade studenter en stor vinst.

Företagen, myndigheterna och organisationerna som anställer studentmedarbetare får en flexibel, kunnig och relativt billig arbetskraft. Dessutom får de nya kunskaper från högskolorna och kan visa upp sina företag för studenterna som framtida potentiella arbetsgivare.

Andra positiva effekter av systemet är att studenterna kan prova hur det är att jobba inom olika yrken och ta reda på var de passar in medan de fortfarande studerar. Kunskapen om vad akademiker kan erbjuda ökar också. Särskilt bland små och medelstora företag är det viktigt att de på ett flexibelt sätt kan upptäcka de kompetenser akademiker har och kanske sedan anställer sin första akademiker.

¹ <http://korta.nu/c273> eller www.hsv.se – Statistik – Statistik om högskolan – Översiktstabeller – Riksuppgifter

² Högskoleverket (2009). Statistiken visar övergången till arbetsmarknaden för högskolestudenter 1 till 1,5 år efter examensåret. Examinerade 2005/2006.

³ Akademikernes Centralorganisation (2009). Statistiken visar övergången till arbetsmarknaden för högskolestudenter 1 år efter examensdatum. Statistiken är baserat på sommarexaminerade från 2005. Genomsnittet för examinerade 2004-2008 är 10,5 procent 1 år efter examensdatum. Statistiken är baserad på akademiker som är medlemmar av A-kassan och aktivering är inte inkluderat.

Vad är en studentmedarbetare?

Redan på 1940-talet insåg man i Danmark att studenter kunde bidra med kunskap och arbetskraft inom statens administration. I ett kollektivavtal mellan staten och Handels- og Kontorfunktionærenes Forbund kom parterna överens om att studenter skulle få lov att jobba med administrativa uppgifter och få ersättning som om studenterna vore medlemmar av Handels- og Kontorfunktionærenes Forbund. Studentmedarbetarna som yrkesgrupp föddes och det blev möjligt för studenter att ha ett relevant och avlönat studentjobb.

Men vad är egentligen en studentmedarbetare? På danska kallas studentmedarbetare för antingen ”studentermedhjælper” eller ”studentermedarbejdere”, men även om de flesta danskar vet vad en studentmedarbetare är finns det ingen officiell definition.

Varken i Den Store Danske Encyklopædi eller på Wikipedia fanns det vid denna rapportens utgivning någon artikel om ”studentermedarbejder” eller ”studentermedhjælper”. En sökning på Google ger inte mindre mer än 70 000 träffar och, som det kommer att framgå av denna rapport, finns det bland såväl studenter, arbetstagare som arbetsgivare en tydlig bild av vad studentmedarbetare är.

Först och främst är det viktigt att förklara att en studentmedarbetares jobb inte har någon formell koppling till studentens studier. Det är inte en praktik som ingår som en del av vissa utbildningar. Det är ett helt vanligt studentjobb med lön. Det som gör att man ändå måste se studentmedarbetarna som något helt speciellt är att de har ett jobb som är relevant i förhållande till studierna.

Det kan t.ex. vara en ekonomistuderande som jobbar på finansavdelningen i en bank och gör makroekonomiska analyser. Det kan också vara en ingenjörstudent som är med och utvecklar stadsplaner i en kommun. Det väsentliga är att jobbet har relevans för studierna, men alltså inte är en del av utbildningen. Studenten får inte sin arbetstid kvittat mot studietid eller betyg, ska inte ha något godkännande från sitt universitet och ska inte lämna några bevis eller rapporter kring sitt jobb till universitetet.

När danskar pratar om studentmedarbetare menas en student på högskolenivå som har ett jobb med koppling till studentens studieinriktning eller som åtminstone har ett visst akademiskt innehåll. Ibland används ordet studentmedarbetare dock som beteckning för alla studenter som jobbar oavsett vad de jobbar med, men det är inte den vanliga innebörden och inte den vi använder i denna rapport.

Studentmedarbetarna kan kallas olika saker inom olika yrken, t.ex. kallas medicinstudenter som jobbar extra på danska sjukhus för FADL-vakter⁴. Men här använder vi begreppet för att beskriva alla olika typer av relevant avlönad näringslivserfarenhet för studenter.

På alla studieinriktningar har minst runt 80 procent av studenterna ett studentjobb under sin bachelorutbildning (vanligtvis de första tre åren av en femårig universitetsutbildning). Ungefär samma bild gör sig gällande på kandidatutbildningarna (vanligtvis de sista två åren av en femårig universitetsutbildning).⁵

⁴ Allt vikarie- och vaktarbete utförs av medicinstudenter som är medlemmar av Foreningen Af Danske Lægestuderende (FADL). Studenterna har genomgått och klarat obligatoriska sjuksköterske- och medicinfackliga kurser. Kursernas innehåll och nivå är godkänd av FADL's Vagtbureaus samarbetspartners och användare. Läs mer på www.fadl-vagt.dk.

⁵ Videnskabsministeriet (2005)

Att ha ett studentjobb är dock inte nödvändigtvis samma sak som att ha ett relevant studentjobb. Den mest heltäckande undersökningen visade att 48 procent av alla avgångsstudenterna från 2002 hade haft ett relevant studentjobb någon gång under sin studietid. När man jämför med avgångsstudenterna från 1997 ser man att motsvarande siffra bara var 35 procent.⁶ Denna utveckling stödjer andra undersökningar som visar att de relevanta studentjobben spelar en allt större roll för danska studenter.

Det skiljer mycket mellan hur vanligt det är att ha ett relevant studentjobb inom olika studieinriktningar. Till exempel har 86 procent av studenterna på sista årskursen inom juridik, ekonomi och samhällsvetenskap haft ett studierelevant jobb någon gång under sin studietid. Sju procent har uteslutande haft studentjobb som inte varit relevanta och bara sex procent har inte haft något jobb överhuvudtaget under tiden de studerade.⁷

Det finns studentmedarbetare inom alla yrkesgrupper och inom såväl stat, kommun och region som ideella organisationer och det privata näringslivet. Men exakt hur stor andel som jobbar inom olika sektorer finns det inget klart svar på.

Enligt Videnskabsministeriet svarar den offentliga administrationen, undervisningssektorn och sjukvården för runt 30 procent av alla studentjobb.⁸ I Videnskabsministeriets siffror ingår emellertid också studentjobb som inte är relevanta och en del av de använda branschindelningarna går inte säkert att definiera som offentliga eller privata.

Danmarks Jurist- og Økonomforbund, svenska JUSEK:s motsvarighet, har i en undersökning av studenter inom samhällsvetenskap, ekonomi och juridik kommit fram till att 56 procent av studenter med ett relevant jobb arbetar inom den privata sektorn, medan 29 procent jobbar inom den statliga sektorn, 9 procent inom den kommunala sektorn och 7 procent inom annan sektor.⁹

Relevanta studentjobb kan utlysas genom studenternas fackföreningar¹⁰, vanliga jobbportaler¹¹, på universitetens digitala och fysiska anslagstavlor¹² eller jobbportaler för studenter¹³. Precis som med vanliga jobb utlyses många studentjobb dock bara på företags och organisationers egna hemsidor. Ofta anställs en blivande studentmedarbetare genom rekommendationer från redan anställda medarbetare och helt utan utlysning av jobbet externt.

Studentmedarbetare är idag en så självklar del av den danska arbetsmarknaden att få tänker på dem som någon särskild form av arbetskraft. För de danska studenterna har det också blivit en naturlig förlängning av studierna att vara studentmedarbetare. I Odense, en av Danmarks universitetsstäder, har man gått så långt som till att garantera studierelevanta jobb till alla studenter som läser i staden.¹⁴

⁶ Akademikernes Centralorganisation (2007)

⁷ Danmarks Jurist- og Økonomforbund (2006)

⁸ Videnskabsministeriet (2005). Den svenska motsvarigheten är Högskole- och forskningsministeriet under Utbildningsdepartementet.

⁹ Danmarks Jurist- og Økonomforbund (2006)

¹⁰ Se t.ex. <http://studiejob.nu>

¹¹ Se t.ex. <http://studerende.jobbank.dk/>

¹² Se t.ex. <http://www.ps.au.dk/aktuelt/ledige-stillinger/>

¹³ Se t.ex. <http://studiejobs.dk>

¹⁴ <http://korta.nu/d6c4>

Regler, avtal och lön

Arbetsmarknaden i Danmark är mer reglerad genom avtal mellan arbetsmarknadens parter och mindre reglerad genom lag jämfört med Sverige. Det finns samtidigt stora möjligheter att göra lokala avtal på de enskilda arbetsplatserna. Det betyder att det finns många olika anställningsavtal för studentmedarbetare och de kan vara både projektmedarbetare och tillsvidareanställda.

Dansk lagstiftning ställer dock en lång rad minimikrav vid anställning. Det inkluderar att det finns ett anställningsbevis, att arbetstid och lön är definierad och att det utgår semesterersättning. Ofta arbetar studentmedarbetare med administrativa uppgifter och omfattas därmed av Funktionærloven som ger ytterligare en lång rad rättigheter för arbetstagaren.¹⁵

”Vi ser studentmedarbetarsystemet som en arbetsmarknad som alla andra”

Karina Ransby, analyschef, Dansk Arbejdsgiverforening

Studentmedarbetare inom staten anställs idag, som i början för runt 70 år sedan, under Handels- og Kontorfunktionærenes Forbunds kollektivavtal. Anställningsregler, lön och andra villkor regleras precis som vid vilken anställning som helst. Studentmedarbetare får också pension på lika villkor med andra yrkesgrupper enligt kollektivavtalet, dock inte de första nio månaderna. Ett annat exempel är de tidigare nämnda FADL-vakterna som regleras av ett avtal mellan Foreningen Af Danske Lægestuderende och regionerna som har ansvaret för sjukvården.¹⁶

Inom kommuner och i privata företag finns det som nämnts ovan inte en enhetlig reglering av studentmedarbetare och inte heller av deras löner. Det avtalas i stället lokalt och framgår av studentmedarbetarnas anställningsavtal. I många lokala avtal för studentmedarbetare tar man utgångspunkt i antingen avtalet mellan staten och Handels- og Kontorfunktionærenes Forbund eller ett kollektivavtal med andra timavlönade yrkesgrupper inom organisationen, ofta LO- yrken. Det finns ingen statistik som visar hur stor andel av studentmedarbetarna, om någon, som inte är anställd enligt kollektivavtal.

När det gäller nivån på lönerna för studentmedarbetare på hela marknaden kan en riktlinje vara de löner som studentmedarbetare som är anställda enligt kollektivavtal får. För administrativa studentmedarbetare inom staten är ingångslönen 113,23 DKK per timme i Köpenhamnsområdet.¹⁷ Med en arbetsvecka på 10 timmar och 40 arbetsveckor per år kan en studentmedarbetare tjäna runt 40 000 DKK om året efter skatt. Då tillkommer pension och semesterersättning och det finns möjlighet till kvalifikationstillägg om studenten t.ex. har erfarenheter från annat jobb. Efterhand som en studentmedarbetare får mer erfarenhet från studier och jobb ökar lönen varje år.

Om man jämför en studentmedarbetares lön med den lönen studenten skulle få som färdigutbildad ser man att även om studentmedarbetare får en bra lön, är de en billigare arbetskraft än färdigutbildade

¹⁵ För att Funktionærloven ska gälla krävs bland annat att du ska jobba minst 8 timmar i veckan och utföra kontors-, försäljnings- eller vissa typer av lagerarbete. Du kan läsa mer om Funktionærloven här: <http://korta.nu/cf1f>. Dessutom finns lagtexten att tillgå här: <http://korta.nu/133e>.

¹⁶ <http://korta.nu/8ddd>

¹⁷ <http://korta.nu/dfaa>

studenter. Systemet ger därmed arbetsgivare tillgång till en kunnig arbetskraft till en lägre kostnad. På grund av de många olika avtalen på arbetsmarknaden går det inte att ge en helhetsbild av löneskillnaderna, men som exempel kan tas statsvetare anställda inom staten. En färdigutbildad statsvetare i Köpenhamn skulle få minimum 282 000 DKK i årslön plus pension om hon får jobb inom staten. Skulle hon istället jobba som studentmedarbetare, utan tillägg, skulle hon tjäna ungefär 200 000 DKK plus pension om hon jobbade heltid året innan hon avslutar utbildningen.¹⁸ Som färdigutbildad får man dessutom större pension. Båda beloppen är före skatt och är beräknat på 230 arbetsdagar och en vanlig dansk 37 timmars arbetsvecka.

FADL-vakternas kollektivavtal för 2009 ger en grundlön på minimum 139,09 DKK i timmen i Köpenhamn. FADL-vakterna får också pension och en lång rad tillägg beroende på arbetstid och arbetsförhållanden.¹⁹

Inom det privata näringslivet anställs studentmedarbetare ofta till en högre lön än inom staten. Kommunerna ligger ofta någonstans mitt emellan. En lång rad studentorganisationer och fackföreningar har dessutom rekommendationer för timlönen till studentmedarbetare. Ingeniørforeningen i Danmark rekommenderar t.ex. en minimilön på 130–158 DKK i timmen beroende på hur länge studenten har studerat.²⁰

Arbetstid

Att studentmedarbetarna inte är organiserade under ett gemensamt kollektivavtal och inte definieras som specifik arbetsgrupp innebär att deras arbetstid inte går att avläsa i officiell arbetsmarknadsstatistik. Det finns dock undersökningar av arbetstiden bland studenter på olika utbildningar.

De ingenjörstudenter som har ett studentjobb jobbar t.ex. i genomsnitt 10 timmar i veckan.²¹ I undersökningen görs tyvärr ingen skillnad mellan relevanta och inte relevanta studentjobb. En annan undersökning visar att studenter inom samhällsvetenskap, juridik och ekonomi som har ett studierelevant jobb i genomsnitt arbetar 15,5 timmar i veckan.²²

Det finns också rekommendationer från olika organisationer om hur mycket studenter maximalt bör jobba. Videnskabsministeriet anser att det optimala är ungefär 10 timmar per vecka.²³ Danske Studerendes Fællesråd och Danmarks Jurist- og Økonomforbund fokuserar istället på att 15 timmar per vecka ska ses som det maximala antalet timmar studenter bör jobba.²⁴

Genom inkomsttaket för studiemedel finns det, precis som i Sverige, en naturlig begränsning i vilken omfattning det är ekonomiskt intressant att jobba. I Danmark är taket på 8 464 DKK per månad, eller 101 568 DKK per år, före skatt. Taket gäller de månader en student tar emot studiemedel och fördelas ut över hela året. Avsäger man sig en månads studiemedel ökar taket till 17 107 DKK den aktuella månaden och ger därmed möjlighet att tjäna 8 643 DKK ytterligare under året.

¹⁸ <http://korta.nu/dfaa>

¹⁹ <http://korta.nu/8ddd>

²⁰ <http://korta.nu/a087>

²¹ Ingeniørforeningen i Danmark (2009)

²² Danmarks Jurist- og Økonomforbund (2006)

²³ Videnskabsministeriet (2005) och <http://korta.nu/70a3>

²⁴ Intervju med Johanne Skriver, DSF. Se dessutom <http://korta.nu/eb88>

Studentmedarbetarsystemets effekter

Många olika organisationer och myndigheter har undersökt konsekvenserna av studentmedarbetarsystemet och alla undersökningar visar att systemet är ett positivt bidrag till arbetsmarknaden och den enskilda studentens möjlighet att få ett jobb efter studierna. I det följande belyser vi några av de fördelar – och risker – som studentmedarbetarsystemet medför.

Kortare och lägre arbetslöshet

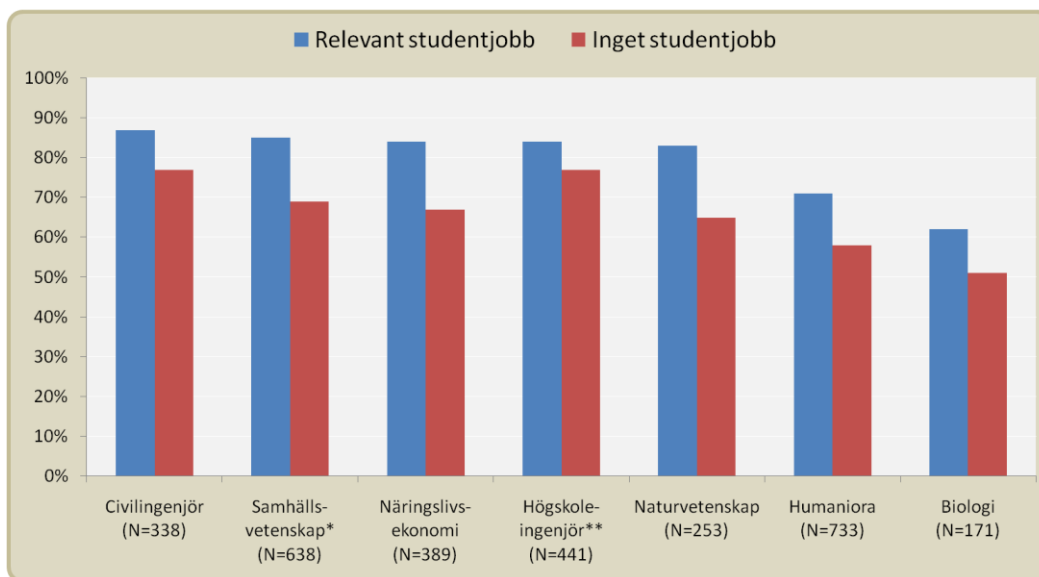
Flera undersökningar har visat, oberoende av varandra, att studenter som haft ett studentjobb snabbare får fotfäste på arbetsmarknaden. Det gäller oavsett utbildning, social bakgrund och liknande. Praktisk erfarenhet av att använda den kunskap man får under studierna är en av de avgörande faktorerna för hur snabbt en student får sitt första jobb.

Akademikernas Centralorganisation i Danmark utarbetade under 2006 i samarbete med konsultföretaget Rambøll Management rapporten ”Højtuddannedes veje fra uddannelse til beskæftigelse”²⁵. Rapporten visar genom statistiskt säkerställda regressionsanalyser att varken val av specifika ämnen, yrkesrelevant praktik eller studietid på utländska universitet gör det lättare för studenter att komma in på arbetsmarknaden. Det gör däremot ett relevant studentjobb.

79 procent av de studenter som hade haft ett relevant studentjobb hade ett jobb inom sex månader från det att utbildningen var avslutad. För studenter utan ett relevant studentjobb var motsvarande siffra bara 68 procent. Det innebär att arbetslöshetsprocenten var hela 11 procent lägre för studenter som hade haft ett relevant studentjobb än för studenter som inte hade haft det.

Rapporten visar dessutom att ett relevant studentjobb ger bättre möjligheter för att få en bra start på arbetslivet oavsett studieinriktning. Kön, social bakgrund och ålder har däremot ingen påverkan på hur länge studenterna går arbetslösa innan de får sitt första jobb.

Figur 1: Andel som får jobb inom 6 månader. Fördelat på utbildningar

Källa: Akademisk Centralorganisation

*inkluderar samhällsvetare, ekonomer och jurister

**Diplomingenjör på danska

²⁵ Akademikernes Centralorganisation (2007)

Enligt Videnskabsministeriet löpte studenter utan ett studentjobb fyra gånger större risk att bli arbetslösa tiden efter examen jämfört med studenter med mycket relevant studentjobb. Ju mer studenterna jobbar desto mindre risk har de att bli arbetslösa.²⁶

”Relevanta näringslivserfarenheter är utslagsgivande för att få jobb – och man får jobb snabbare”

Lars Munck, arbetsmarknadspolitisk chef, Danmarks Jurist- og Økonomforbund

Även Ingeniørforeningen i Danmark har undersökt om studenter får jobb snabbare på grund av erfarenheter från ett relevant studentjobb²⁷. I Ingeniørforeningen i Danmarks undersökning ingår ingenjörer och naturvetare. Även för denna grupp studenter har ett relevant studentjobb betydande inverkan på hur snabbt färdigutbildade studenter får jobb. Av de som inte haft någon typ av studentjobb har bara 63 procent jobb inom två månader från den dagen de avslutat sin utbildning. Bland studenter som haft ett relevant studentjobb har hela 79 procent jobb inom två månader, en skillnad på 16 procent. Dessutom är arbetslösheten tre gånger högre efter 12 månader bland de studenter som inte haft ett studentjobb jämfört med de som haft relevanta studentjobb.

För att kunna jämföra med svenska förhållanden är det kanske särskilt intressant att titta på studenter som haft ett jobb under studietiden, men som inte har varit relevant. Denna grupp klarar sig lite bättre än de som inte haft något studentjobb alls. Men fortfarande är det 13 procent färre som får jobb inom två månader och mer än dubbelt så många som är arbetslösa efter 12 månader jämfört med de som haft ett relevant studentjobb.

Figur 2: Tid innan ingenjörer och naturvetare får jobb, andel i procent

	I jobb inom 2 månader	I jobb inom 6 månader	Arbetslös i mer än 12 månader
Inget studentjobb	63	88	7
Både studierelevant och ej studierelevant arbete	75	93	2
Enbart ej studierelevant arbete	66	88	5
Enbart studierelevant arbete	79	93	2

Källa: Ingeniørforeningen i Danmark

Som studentmedarbetare uppnår studenterna också en annan fördel. De får ett nätverk inom sitt yrke redan innan de fått sitt första jobb. Det är utan tvekan en av faktorerna som medverkar till att studenter med relevanta studentjobb snabbare får ett jobb efter studierna. Runt 30 procent av alla studenter i Danmark har redan säkrat det första riktiga jobbet innan de är färdiga med studierna²⁸.

²⁶ Videnskabsministeriet (2005)

²⁷ Ingeniørforeningen i Danmark (2008)

²⁸ Akademikernes Centralorganisation (2007)

Inte mindre än 15 procent av de ingenjörer som avslutade sina studier 2007 fick dessutom sitt första jobb i det företag där de hade varit anställda som studentmedarbetare. Samtidigt hittade 21 procent sitt första jobb genom sitt nätverk. Just nätverk stärks kraftigt genom att de studerande arbetar som studentmedarbetare.

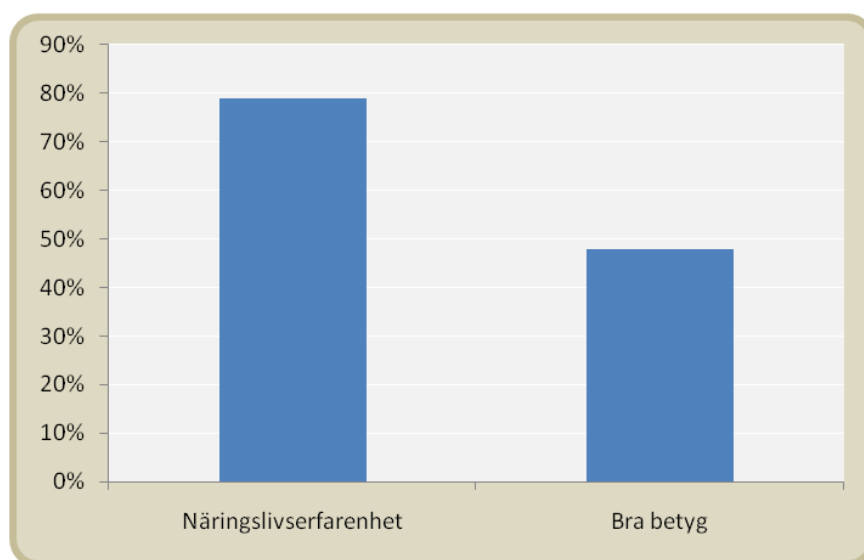
Den enskilda studenten får inte bara ett nätverk genom sina egna kontakter i studentmedarbetarjobbet – alla studiekamraterna som också varit studentmedarbetare gör att kontakterna mellan den enskilda studenten och arbetsmarknaden ökar kraftigt. Att hela 18 procent blev ”headhuntade” kan ses som ett exempel på hur mycket kontakten med näringslivet betyder.²⁹

”Det finns ingen tvekan om att ett relevant studentjobb har stor betydelse för om du får jobb”

Finn Larsen, sekretariatschef, LO

Organisationen Lederne (motsvarar Ledarna i Sverige) har undersökt vilken betydelse det har för chefer i Danmark att nyutbildade har relevant näringslivserfarenhet när de söker jobb. 79 procent av cheferna svarade att det har stor eller mycket stor betydelse om en arbetssökande har relevant näringslivserfarenhet. Bra betyg spelade en mycket mindre roll. Mindre än 50 procent tyckte att det hade stor eller mycket stor betydelse att en arbetssökande har fått bra betyg.³⁰

Figur 3: Vilken betydelse har relevant näringslivserfarenhet kontra höga betyg för nyutbildades möjlighet att få första jobbet?

Not: Stor och mycket stor betydelse. Källa: Ledernes Hovedorganisation/Moment 2006

²⁹ <http://korta.nu/a671>

³⁰ Ledernes Hovedorganisation (2006)

Högre lön

Enligt Ingeniørforeningen i Danmark kan de studenter som har ett studierelevant jobb inte bara se fram emot att snabbare hitta ett jobb efter studierna, utan ett studierelevant jobb betyder vanligtvis också att lönen blir högre på den ordinarie arbetsmarknaden³¹.

Enligt Videnskabsministeriet har både relevansen och omfattningen av studiejobb året innan en person blir kandidat (motsvarande en svensk magisterexamen) betydelse för lönenivån året efter. Mycket studierelevant arbete ger mer i lön året efter avslutade studier. Över tid utjämnas löneskillnaderna i viss omfattning inom flera yrken, men inte alla.

I en undersökning från Akademikernas Centralorganisation visar man samtidigt att arbetslöshet ger en sämre löneutveckling. Enligt samma undersökning minskas risken för arbetslöshet med ett relevant studentjobb.³²

Kandidater (magistrar) som var lediga 7–12 månader efter avslutade studier har 22 procent lägre löneutveckling än kandidater som fick jobb direkt, enligt Akademikernes Centralorganisation. För kandidater med 1–2 års ledighet är löneutvecklingen 27 procent lägre. Det understryker hur viktigt det är att akademiker snabbt kommer in på arbetsmarknaden.

Lön under studietiden

Studenterna behöver dock inte vänta tills de kommer ut på arbetsmarknaden för att se ekonomiska fördelar med att vara studentmedarbetare. Studentmedarbetarjobbet ger ett väsentligt tillskott till studenternas ekonomi.

I en studie från 2005 framgår det att de studerande har en hög inkomst från arbete bredvid studierna³³. De studerande som tjänar mest utöver sitt studiestöd och studielån är företagsekonomer (erhvervsøkonomer) som i genomsnitt tjänar mer än 120 000 DKK om året i löneinkomst under kandidatstudierna – de sista två åren av utbildningen. Som tidigare nämnts måste man dock avsäga sig studiemedel under en period för att få lov att tjäna så mycket. Studenter från tandläkarutbildningen tjänar minst på sina studentjobb med ett genomsnitt på runt 36 000 DKK.

Reglerna för studiemedel och återbetalning skiljer sig åt i Danmark och Sverige och påverkar ramarna för studenter med jobb. I Danmark räknas inkomsttaket på månadsnivå medan det i Sverige räknas på halvår. Det kräver därmed mer uppmärksamhet på inkomstnivån för svenska studenter än för danska.

Hur stor andel av inkomsterna som kommer från studierelevanta jobb framgår inte av undersökningen. Genomsnittet för just kandidatutbildningar kan ha påverkats av att en del studenter anställs i ett vanligt heltidsjobb innan studierna är avslutade och bidrar med höga löner till genomsnittet.

³¹ Ingeniørforeningen i Danmark (2009)

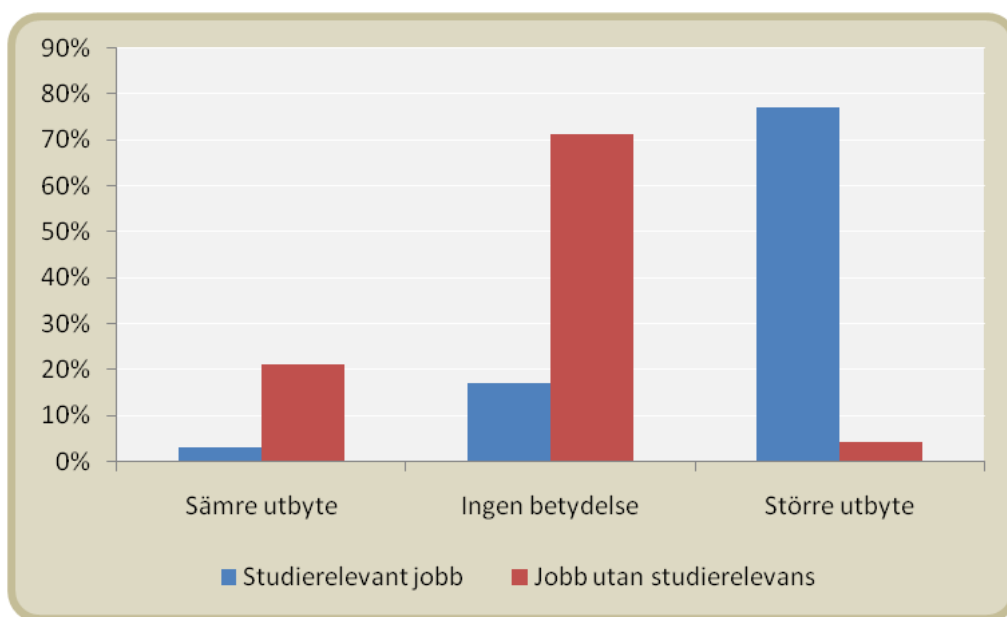
³² Akademikernes Centralorganisation (2007)

³³ Videnskabsministeriet (2005)

Större yrkesmässigt studieutbyte

Även i förhållande till studierna finns det positiva effekter av studentmedarbetarsystemet. Enligt en undersökning från Ingeniørforeningen i Danmark anser 77 procent av de studenter som har ett studierelevant jobb att de får ett större utbyte av studierna på grund av sitt jobb. Detta gäller bara för 4 procent av de som har ett studentjobb utan studierelevans.

Figur 4: Vilken betydelse har ditt studentjobb för ditt utbyte av utbildningen?

Källa: Ingeniørforeningen i Danmark³⁴

Men också de som har ett studentjobb utan studierelevans får ett utbyte av jobbet. Det handlar dock mer om personlig utveckling och allmän arbetslivserfarenhet. Det är bra i sig, men även på dessa punkter får studenter med ett relevant jobb mer utbyte. Dessutom ger studierelevant arbete bättre betyg.³⁵

”Studenterna lär sig vad de har att erbjuda”

Lars Munck, arbetsmarknadspolitisk chef, Danmarks Jurist- og Økonomforbund

Kortare studietid

Enligt en undersökning från Videnskabsministeriet på cirka 100 000 studenter har de med relevanta studentjobb dessutom en kortare genomsnittlig studietid än de studenter som inte jobbar alls under studierna³⁶. Om studentjobbet tar för många timmar kan det dock riskera att ge längre studietid istället.

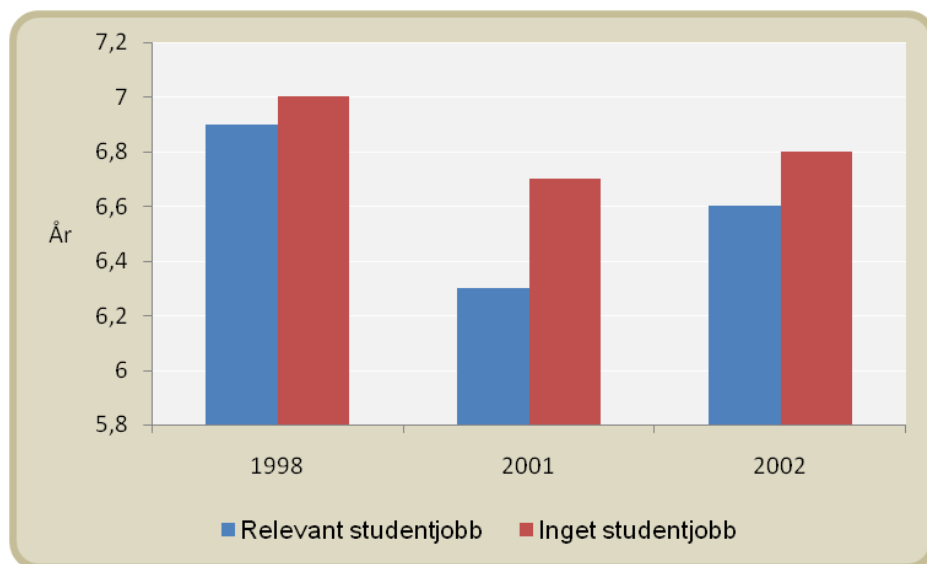
³⁴ Ingeniørforeningen i Danmark (2009)

³⁵ Ingeniørforeningen i Danmark (2009)

³⁶ Videnskabsministeriet (2005)

I undersökningen från Videnskabsministeriet har man sett på effekten av studentjobb bland studenter som avslutat universitetsstudier 1998, 2001 och 2002. För alla årgångar är det tydligt att studenter som haft ett relevant studentjobb har kortare studietid än de studenter som inte haft ett studentjobb. Samma undersökning visar även att de som har ett relevant studentjobb och jobbar mycket har kortare studietid än de som har ett studentjobb som inte är relevant och bara jobbar lite³⁷.

Figur 5: Studietid beroende på studentjobb och avgångsår

Källa: Videnskabsministeriet

Ingeniørforeningen i Danmark har också ställt frågan om ett studentjobb förlänger studietiden. I en rapport kom de fram till att studietiden ökade med tre till fem månader för studenter med jobb³⁸, medan de i en annan rapport inte kunde se några effekter³⁹. I dessa undersökningar har dock inte bara relevanta studentjobb undersökts.

De ovanstående undersökningar som skiljt på relevanta och inte relevanta studentjobb visar att relevanta jobb ger kortare studietid.

Akademikernas Centralorganisation är inte heller orolig att de studierelevanta jobben har en negativ effekt på studietiden: ”I den omfattningen att det påverkar max ett halvår är fördelarna dessutom mycket större”, enligt Jens Mølbach, sekretariatschef hos Akademikernes Centralorganisation.

Dansk Arbejdsgiverforening tror inte heller att studietiden påverkas nämnvärt. Enligt Karina Ransby, analyschef hos Dansk Arbejdsgiverforening hinner man med mycket mer när man arbetar: ”Man ökar sin effektivitet när man ska arbeta vid sidan om studierna. Dessutom har studenterna flexibla arbetstider så att de inte ska behöva jobba precis innan en tentamen”.

³⁷ Videnskabsministeriet (2005)

³⁸ Ingeniørforeningen i Danmark (2008b)

³⁹ Ingeniørforeningen i Danmark (2009)

Danska LO är mer oroliga: ”Priset för ett relevant CV är längre studietid” menar Finn Larsen, sekretariatschef hos LO, och påpekar att LO inte tycker det är samhällsekonomiskt förnuftigt med ökade studietider.

Även om studietiderna för studenter med relevanta studentjobb skulle öka får man dock ta med att studenterna får jobb snabbare om man vill räkna på den samhällsekonomiska effekten. Men som nämnts visar statistiken att studietiden faktisk blir kortare när studenter får ett relevant studentjobb.

Enligt Dansk Arbejdsgiverforening och Akademikernes Centralorganisation gör konstruktionen av det danska utbildningssystemet med mycket självstudier det lätt för de studerande att ha ett jobb vid sidan om studierna. Krävs det en hög närvaro på kurserna kan det enligt organisationerna tänkas bli svårare för studenterna att avsätta många timmar till ett jobb. Det gäller dock oavsett om jobbet är relevant eller inte.

Färre avhopp

En annan positiv konsekvens av att studenter i Danmark har goda möjligheter att ha ett relevant studentjobb är att avhoppet från studierna minskar. Andelen som hoppar av studierna är mindre bland de som har ett relevant studentjobb än bland de som har ett studentjobb som inte är relevant eller inte alls har ett studentjobb.

Återigen finns det samtidigt en tendens till att det kostar för de som använder många timmar på sina studentjobb. Det ska också sägas att de som under sista delen av studierna har ett studierelevant jobb oftare hoppar av sin utbildning än de som inte har ett studierelevant jobb. Enligt Videnskabsministeriet är orsaken dock ganska positiv, nämligen att de får ett ”riktigt” jobb innan de hinner bli färdiga med studierna⁴⁰.

Prova om drömjobbet är som väntat

Det är inte vilket jobb som helst de studerande tar när de letar studentjobb. I alla fall inte enligt Danmarks Jurist- og Økonomiforbund. Runt 60 procent av studenterna med ett studierelevant arbete vill jobba inom samma bransch när de är färdigutbildade.⁴¹ Det betyder att redan innan de är färdiga med studierna har runt hälften av alla danska studenter inom samhällsvetenskap, juridik och ekonomi börjat jobba inom sitt drömyrke. Det är självklart glädjande för studenterna att de kan upptäcka och prova på olika yrken redan medan de studerar.

Men det måste också ses som en fördel för samhället i stort att studenterna kan gå direkt från studierna till ett jobb de faktisk vet vad det innebär, som de redan har erfarenhet av och som de vet att de gärna vill jobba med. Likaså är det positivt att de som inte i framtiden vill jobba inom den bransch som de jobbar inom som studentmedarbetare, redan har kommit till den insikten innan de ska ut och söka jobb. Det betyder samlat sett att de färdigutbildade studenterna snabbare hittar en bransch de vill jobba inom, de blir snabbare effektiva medarbetare på arbetsplatserna och att risken för arbetsgivarna att anställa en nyutbildad minskar.

⁴⁰ Videnskabsministeriet (2005)

⁴¹ <http://korta.nu/eb5c>

Kostar inga arbetstillfällen för andra yrkesgrupper

Det finns ingen statistik som kan bevisa eller motbevisa om studentmedarbetarna tar arbete och jobbtillfällen från andra yrkesgrupper. Men arbetsmarknadens organisationer är överens om att studentmedarbetare inte anställs på bekostnad av andra yrkesgrupper, utan som extra resurs.

Inom det administrativa området kunde man t.ex. föreställa sig att studentmedarbetarna skulle kosta jobbtillfällen för kontorspersonal eller akademiker. Enligt Akademikernas Centralorganisation är så inte fallet. Jens Mølbach, sekretariatschef hos Akademikernes Centralorganisation, säger att studentmedarbetarna täcker upp ett hål mellan akademiker och kontorspersonal: ”Studentmedarbetarna är bättre på att jonglera med siffror och statistik än kontorspersonalen och uppgifterna kräver typiskt insikter från den akademiska världen. Samtidigt får akademikerna tid till mer utmanande och utvecklingsorienterade uppgifter när en stor del av projekt- och rutinuppgifter omhändertas av studentmedarbetarna. Studentmedarbetarna utför arbete som inte hade blivit utfört annars”.

LO:s sekretariatschef i Danmark, Finn Larsen, håller med: ”Inget tyder på att LO-jobb försvinner på grund av studentmedarbetare. Men det är viktigt att våra medlemmars jobb också utvecklas”.

”Inget tyder på att LO-jobb försvinner på grund av studentmedarbetare”

Finn Larsen, sekretariatschef, LO

Rekryteringsbas för arbetsgivare

Att ha studentmedarbetare är samtidigt en avgörande konkurrensfördel för företagen inom branscher där det finns stor konkurrens om medarbetarna. Ingeniørforeningen i Danmark rekommenderar att både företag och offentliga organisationer gör en offensiv insats och erbjuder relevanta studentjobb⁴². Det är enligt Ingeniørforeningen i Danmark en fördel för både studenter och företag. Företagen får bättre tillgång till arbetskraft och de nyutbildade som har haft ett studierelevant arbete är mer arbetsmarknadsparata än de som inte har.

Att ha studentmedarbetare är också enligt Karina Ransby, analyschef hos Dansk Arbejdsgiverforening, en bra reklam för arbetsgivarna: ”Arbetsgivarna får möjlighet att visa sina företag för studenterna och får större nätverk på universiteten. Många företag anställer sina egna studentmedarbetare när de har avslutat studierna. Ofta kommer en tidigare studentmedarbetare tillbaka efter några år på en annan arbetsplats. Då får företagen en person som känner företaget och som man vet fungerar i teamet, men som också har nya idéer med sig.”

Karina Ransby ser också en fördel för arbetsgivarna med att de får en ingång till de nyaste kunskaperna inom yrket genom studentmedarbetarna. Samma perspektiv har Jens Mølbach, sekretariatschef hos Akademikernes Centralorganisation: ”Studenterna är uppdaterade på utvecklingen inom sitt yrke och är absolut en tillgång för arbetsgivarna”.

⁴² Ingeniørforeningen i Danmark (2008)

Ökad kännedom om akademikers kompetens

Enligt Lars Munck, arbetsmarknadspolitisk chef hos Danmarks Jurist- og Økonomforbund, ger studentmedarbetarna en möjlighet för företagen att på ett flexibelt sätt upptäcka de kompetenser akademiker har. ”Det är särskilt relevant för små och mellanstora företag. De senaste 5–8 åren har de små och mellanstora företagen anställt många fler akademiker och en del av förklaringen är tillgången till studentmedarbetare. Samtidigt har det kommit fler kunskaps- och serviceföretag som drar nytta av att akademikerna bidrar med nya perspektiv.”

Jens Mølbach från Akademikernes Centralorganisation ser samma möjligheter: ”Ett litet företag kan börja med en studentmedarbetare. Det kan lägga grunden för att sedan anställa den första akademikern”.

Minskar arbetslösheten för nyutbildade

Möjligheten till att ha ett relevant studentjobb ger, som vi har skrivit ovan, många fördelar för den enskilda studenten och för arbetsgivarna. Men också samhället i stort vinner på systemet. Studenternas erfarenheter från studentjobbet gör att arbetslösheten bland nyutbildade akademiker minskar. Det anser organisationer från båda sidor av arbetsmarknaden.

”Ska man förbättra systemet och få fler i arbete ska man bredda systemet till ännu fler branscher och företag”

Lars Munck, arbetsmarknadspolitisk chef, Danmarks Jurist- og Økonomforbund

Enligt Lars Munck från Danmarks Jurist- og Økonomforbund finns det ingen tvekan om att studentmedarbetarsystemet får fler akademiker i arbete: ”Det är ju sunt förnuft. Man blir en mer attraktiv medarbetare när man förstår hur kunskaperna från högskolan kan användas i ett jobb. Våra undersökningar visar att de yrkesgrupper som har relevanta studiejobb och har det med i sitt CV också är de som snabbast får jobb. Ska man förbättra systemet och få fler i arbete ska man bredda systemet ut till ännu fler branscher och företag”.

Även LO ser ett samband: ”Studenternas näringslivserfarenheter gör steget från studier till jobb mindre. Särskilt i lågkonjunktur kan det bidra till att riva barriärer”, säger Finn Larsen.

”Studenternas näringslivserfarenheter gör steget från studier till jobb mindre. Särskilt i lågkonjunktur kan det bidra till att riva barriärer”

Finn Larsen, sekretariatschef, LO

Akademikernas Centralorganisation är på samma linje: ”Ett relevant studentjobb gör att studenterna har kommit en bit på vägen mot näringslivserfarenhet och bättre kan konkurrera med de som redan finns på arbetsmarknaden.” Det anser sekretariatschef Jens Mølbach, som återigen påpekar att de som haft ett relevant studentjobb har lättare att få in foten på arbetsmarknaden än de som inte haft det.

Inte överraskande håller Karina Ransby från Dansk Arbejdsgiverforening med: ”Det blir lättare att få ett jobb helt enkelt. Orsaken till att unga har det svårt på arbetsmarknaden är att de saknar erfarenhet. Det får de här. Och det hjälper.” säger hon.

”Orsaken till att unga har det svårt på arbetsmarknaden är att de saknar erfarenhet. Det får de här. Och det hjälper.”

Karina Ransby, analyschef, Dansk Arbejdsgiverforening

Populärt system

Som vi beskrev i början av rapporten har nästan hälften av de danska studenterna haft ett studierelevant jobb när de lämnar studierna. Det är därför inte heller förvånansvärt att den största studentorganisationen i Danmark, Danske Studerendes Fællesråd, ser positivt på att studenter kan ha ett relevant jobb vid sidan om studierna: ”Ett bra och relevant studentjobb kan ge perspektiv och motivation till studierna. Studentjobbet har varit avgörande för många studenters möjligheter – och krav – på arbetsmarknaden, och gjort det lättare att hitta ett jobb när utbildningen är klar.

Men det är inte bara studenterna som ser en fördel i systemet. Arbetsgivarna är också mycket positiva: ”Studentmedarbetarna bidrar med en billig och flexibel arbetskraft i förhållande till deras kunskaper”, säger Karina Ransby från Dansk Arbejdsgiverforening och fortsätter: ”De avlastar de heltidsanställda och är en riktigt god arbetskraft”. Även Jens Mølbach från Akademikernes Centralorganisation ser, som arbetsgivare, stora fördelar i studentmedarbetarna: ”Studenterna är flexibla och mycket uppgiftsorienterade”.

”Cirka 10 procent av LO:s anställda är studentmedarbetare”

Finn Larsen, sekretariatschef, LO

Finn Larsen från LO ser dock vissa problem med att det finns stora skillnader i hur studenterna är anställda och vilka uppgifter de har. Både Dansk Arbejdsgiverforening, LO och Danske Studerendes Fællesråd understryker att studenternas arbete måste vara meningsfyllt i förhållande till studierna för att det ska vara bra för annat än enbart studenternas ekonomi.

Dansk Arbejdsgiverforening anser att korta uppsägningstider för studentmedarbetare är nödvändiga för att studentmedarbetarsystemet ska kunna fungera, liksom det måste vara möjligt att skriva ett avtal som avslutar anställningen när studenten är färdigutbildad. Också Akademikernes Centralorganisation

noterar att flexibiliteten är avgörande och att det kanske kan vara ett hinder om anställningsreglerna är för rigida.

Danmarks Jurist- og Økonomforbund fokuserar på studenternas jobbmöjligheter som en del av deras utbildningspolitik: ”Vi vill aktivera studenternas kunskaper. Det är förnuftigt att använda kunskaperna från högskolan i praxis och kopplingar till näringslivet bör vara en del av studierna”, säger Lars Munck.

Som avslutning ger vi ordet till Helge Sander, den danska ministern för vetenskap, teknologi och utveckling. Helge Sander, som har det politiska ansvaret för universiteten, har precis som arbetstagarorganisationerna, arbetsgivarorganisationerna och studenterna en positiv syn på studentmedarbetarsystemet och kopplingarna mellan arbete och studier: “Att få använda sin kunskap i praktiken och knyta kontakter i relevanta näringslivsmiljöer är motiverande och skapar bra sammanhang mellan studierna och de framtida jobbmöjligheterna”.⁴³

”Att få använda sin kunskap i praktiken och knyta kontakter i relevanta näringslivsmiljöer är motiverande och skapar bra sammanhang mellan studierna och de framtida jobbmöjligheterna”

Helge Sander, Videnskabsminister

⁴³ <http://korta.nu/70a3>

Metod

Använd statistik kommer från externa källor och för metod hänvisas till originalkällan som framgår av noterna och litteraturlistan.

Utöver en sammanställning av resultat från tidigare undersökningar av studentmedarbetare har vi intervjuat representanter från olika arbetstagar-, arbetsgivar- och studentorganisationer.

Intervjuerna genomfördes under december 2009 och januari 2010 via telefon. De deltagande organisationerna valde själva ut en intervjuperson till att representera respektive organisations officiella synpunkter på studentmedarbetarsystemet.

Intervjuer, inhämtning av data samt text och analys genomfördes av Niels Paarup-Petersen.

Litteraturlista

Akademikernes Centralorganisation (2007). Højtuddannedes veje fra uddannelse til beskæftigelse. <http://korta.nu/90d4>

Akademikernes Centralorganisation (2009). Ledighedsstatistik november 2009. <http://korta.nu/35bf>

Danmarks Jurist- og Økonomforbund (2006). Udbredelsen af studenterjob blandt DJØFs Stud.samf medlemmer. <http://korta.nu/e664>

Høgskoleverket (2009). Etableringen på arbejdsmarkedet – examinerede 2005/06. Rapport 2009:28 R. <http://korta.nu/7e23/>

Ingeniørforeningen i Danmark (2009). Studievalg, frafald, økonomi og eksamen. <http://korta.nu/803f>

Ingeniørforeningen i Danmark (2008). Unge ingeniørers møde med arbejdsmarkedet. <http://korta.nu/0c46>

Ingeniørforeningen i Danmark (2008b). Dimittendundersøgelsen.

Ledernes Hovedorganisation (2006). De nyuddannede på arbejdsmarkedet. <http://korta.nu/7b31>

Videnskabsministeriet (2005). De studerendes erhvervsarbejde – sammenhængen med frafald, studietid, startløn og beskæftigelse. <http://korta.nu/def4>